

20-May, 2025-yil

ИЗ ВА АШЁВИЙ ДАЛИЛАРНИ ҚАДОҚЛАШНИНГ ТУРЛАРИ ВА АХАМИЯТИ

Тухтаев Миржалол Улугбек ўғли

Ўзбекистон Республикаси ИИБ Академияси, курсанти

Анотация: Ушбу мақолада из ва ашёвий далилар тушинчаси уларнинг турлари ва таснифланиши, уларнинг белгиланган тартибда қадоқланиши, қадоқлаш турлари ва аҳмияти тўғрисида маълумотлар келтирилган.

Калит сўзлар: из ва далилий ашёлар изларнинг турлари, қадоқлаш татиби ва турлари, қадоқлашнинг аҳамияти.

ВИДЫ И ЗНАЧЕНИЕ УПАКОВКИ СЛЕДОВ И ВЕЩЕСТВЕННЫХ ДОКАЗАТЕЛЬСТВ.

Анотация: В этой статье представлена информация о видах и классификации следов и вещественных доказательств, упаковке в установленном порядке, о типах упаковки также их значение.

Ключевые слова: виды следов и вещественных доказательств, виды и порядок упаковки, значение упаковки.

TYPES AND SIGNIFICANCE OF PACKAGING OF TRACES AND PHYSICAL EVIDENCE

Anotation: This article provides information on the types and classification of traces and physical evidence, packaging in accordance with the established procedure, types of packages and their significance.

Key words: types of traces and physical evidence, types and order of packaging, the meaning of packaging.

Хозирги кунда дунёда энг асосий муоммолардан бири жиноятчилик бўлиб келмоқда. Бу жиноятларни очишда Ўзбекистонда турлича ислохотлар олиб борилмоқда. Хусусан, янги норматив ҳуқуқий ҳужжатлар қабул қилинмоқда. Мисол тариқасида “ГЕНОМ БЎЙИЧА ДАВЛАТ РЎЙХАТИГА ОЛИШ” тўғрисидаги қонунни келтиришимиз мумкин. Бу қонун асосида шахсларни геномига оид маълумотларни ягона базага киритиш асосий вазифалардан бири сифатида мўлжалланган. [1]

Хар қандай жиноят ўзидан из қолдиради. Бу изларни аниқлаш учун ходиса жойини белгиланган тартибда кўздан кечириш лозим. Ходиса жойини кўздан кечириш икки босқичда амалга оширилади: статик ва динамик. Статик босқичи деганда, ходиса жойининг даслабки ҳолатини ўзгартирмасдан, қандай ҳолатда бўлса,

шундайлигича ўрганиш ва қайд этиш тушинилади. Бунда, ходиса жойидаги барча объектларнинг жойлашган жойлари қайд этилади. Статик босқичда аниқланган барча объектлар қўл теккизилмасдан кўздан кечирилади, таърифланади ва фототасвирга туширилади. Динамик босқичда ходиса жойидаги объектларнинг хусусиятларини ўрганиш ва қайд этиш мақсадида уларнинг даслабки жойлашуви ва ҳолатлари ўзгартириб ўрганилади. Объектларни қўлга олишда, уларда бармоқ излари бўлиши мумкинлиги этиборга олинади. Бундай ҳолатларда қўлга резина қўлқоп кийилади ва ходиса жойидаги буюм ҳамда нарсаларни уларнинг кирраларидан, учларидан, жиноятчининг қўли тегиши мумкин бўлмаган жойларидан ушланади.[2]

Ашёвий далиллар— жиноят ёки фуқаролик ишини тўғри юритиш учун аҳамиятли бўлган нарсалар. Амалиётда далиллар «тилсиз гувоҳлар» деб юритилади. Келиб чиқишини, кимга тегишлилигини, маълум мақсадларда фойдаланилганлигини ёки турган жойи ўзгарганлигини, у ёки бу моддалар, нарса, жараён ва ҳодисалар таъсир этганлигини аниқлаш мумкин бўлган моддий белгиларга, шунингдек иш ҳолатларини аниқлашга хизмат қиладиган ҳар қандай бошқа аломатлар ва белгиларга эга бўлган нарса ашёвий далил ҳисобланади.

Излар- жиноят содир этан шахс томонидан қолдирилган, жиноятни очиш учун етарлича бўлган ҳар қандай объектлар. [3]

Излар таснифланиши бўйича қуйдагиларга бўлинади: қўл излари, яланг оёқ излари, поябзал излари, транспорт воситаларнинг излари, эшиклар, деразалар, ёпиш мосламалари, қулфлар ва уларда қолingan излар, бузиш қуроллари ва ускуналарнинг излари, қон, сперма, сўлак, терлаш излари ва одамнинг бошқа из моддалари. Қисқача излар тўғрисида маълумотлар бериб ўтамыз.

1) Ходиса жойидаги қўл излари бўйича қуйдагиларни аниқлаш мумкин: қўл изини қолдирган шахсни аниқлаш; шахснинг тахминий ёши бўйи ва жинси тўғрисида маълумотларга эга бўлиш; изни қолдирган шахс қўлининг хусусиятлари тўғрисида маълумотга эга бўлиш;

2) Яланг оёқ излари қуйдаги турларга бўлинади: статик ва динамик излар. Статик излар одамнинг бир жойида туриш натижасида ҳосил бўлади. Динамик излар эса сирпаниш натижасида ҳосил бўлган излар.

3) Пояфзал излари бўйича қуйдаги масалаларни ҳал этиш мумкин: жиноятчининг сўнги ҳаракат ёналишини аниқлаш; ходиса жойида бўлган шахсларнинг миқдорини; из қолдирган шахснинг жинси тўғрисида маълумотлар тўплаш; юриш одатлари тўғрисида.

4) Транспорт воситалари излари бўйича қуйдагиларни аниқлаш мумкин: транспорт воситаси русуми ва моделини транспорт воситаси ҳаракат ёналиши ва унинг тезлигини.

5) Қон сперма сўлак излари бўйича: биологик объект одамга ёки ҳайвонга тегишлилигини, қон кетиш одамнинг қайси тана азосидан бўлганлиги, одамда қайси қассалик мавжудлиги, одамнинг шахсини аниқлаш мумкин.

20-May, 2025-yil

Текширув давомида жиноят содир этилганлигини кўрсатувчи ёки ишнинг ҳолатлари билан боғлиқ бўлган ашёлар ва излар суд экспертизаси қоидаларига мувофиқ суратга зарур ҳисобланади. Ундан кейн далиллар олинади ва қадоқланади ва мухирланади. Уларнинг топилган жойи ва бошқа маълумотлар қадоқлаш материалида кўрсатилади. Ёзув текширувда иштирок этаётган гувоҳлар, мутахассис ва терговчининг имзолари билан тасдиқланади.

Из ва далилий ашёларни олиш ва қадоқлашга келадиган бўлсак, улар қуйдагича амалга оширилади:

- сочлар, олиш пинцет билан амалга оширилади қадоқлаш қалин қоғозга ҳар бир намуна алоҳида қоғозга;

- сперма, олиш ташувчи буюм билан бирга(сигарет қолдиғи сочиқ рўмолча) қадоқлаш пробирка фолга бир парча тоза докага;

- сўлак, олиш ташувчи буюм билан бирга, қадоқлаш бир парча тоза докага кейн эса пробирка ёки конвертга;

- қон, олиш қурилган тоза дока билан тартиб олиниб кейн қурилади, агар қон қотиб қолган бўлса қирриб олинади, қадоқлаш пробиркага агар қирриб олинган бўлса қоғозга сўнга конвертга;[4]

Хулоса қилиб айтадиган бўлсак, ҳодиса жойини кўздан кечириш қанчалик сифатли бўлса, жиноятлар ҳам шунчалик самарали очилади. Юқорида келтириб ўтганимиздек, жиноят излари ва ашёвий далиллар турлича кўринишда бўлар экан ва ҳар бир объектни қадоқлашда турлича ҳаракатлар амалга оширилмоқда. Ашёвий далилларни тўғри қадоқлашнинг асосий мақсади, далиллар яроқсиз ҳолатга келиши ва уларни сифати ўзгаришини олдини олиш ҳисобланади.

Фойдаланилган адабиётлар:

- 1) “Геном бўйича давлат рўйхатида олиш” тўғрисидаги қонун 2020 йил 28 октябр.

- 2) “Ҳодиса жойини кўздан кечириш” дарслик Носиров. У. М. Тошкент 2014.

- 3) <https://www.garant.ru/products/ipo/prime/doc/1205854>

- 4) <https://qomus.info/encyclopedia/cat-a/ashyoviy-dalil-uz/>